

Õiguskantsler

Esimees Villu Kõve
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 10.03.2021 nr 5-21-2/2

Meie 07.04.2021 nr 9-2/210645/2102418

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-21-2

Austatud Riigikohtu esimees

Palusite õiguskantsleri arvamust, kas Eesti Vabariigi põhiseadusega on kooskõlas lastekaitseaduse § 20 lõige 1^a osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202 ei võimalda anda treeneri kutset inimesele, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest.

Leian, et lastekaitseaduse (LasteKS) § 20 lõige 1^a ei saa olla treenerile kutse andmisest keeldumise ega treeneri kutse kehtetuks tunnistamise alus. Järelikult ei ole LasteKS § 20 lõige 1^a põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lõike 2 mõttes asjassepuutuv norm, mille põhiseadusele vastavust saaks praeguses kohtuasjas kontrollida.

Kui Riigikohtu hinnangul on LasteKS § 20 lõige 1^a antud kohtuasjas siiski asjassepuutuv, siis leian, et LasteKS § 20 lõige 1^a on osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202 ei võimalda treeneri kutset anda isikule, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest, vastuolus PS § 29 lõikega 1 ja §-ga 11 nende koostoimes. Eluaegset lastega töötamise keeldu ei ole proportsionaalne kohaldada kaebajale, kes 25 aastat tagasi 20-aastasena koos 17-aastase kaasosalisega pani toime kuriteo, mis praeguste normide kohaselt sellist piirangut kaasa ei tooks.

I. Asjaolude lühikirjeldus

1. Kaebajal on treeneri kutse alates 22.12.2008 ja ta töötab treenerina. Eesti Olümpiakomitee (EOK) andis 02.02.2020 kaebajale treeneri kutse (tase 5), mis võimaldab tal trennida nii lapsi kui ka täiskasvanuid. EOK otsustas 11.09.2020 tunnistada kaebaja treeneri kutse kehtetuks, sest ta on karistatud kriminaalkoodeksi (KrK) § 202 alusel, mis välistab lastega töötamise (LasteKS, § 20 lg 1^a).

2. Kaebaja esitas Tallinna Halduskohtule kaebuse EOK otsuse tühistamiseks. Tühistamisnõude ühe alusena esitas kaebaja taotluse tunnistada LasteKS § 20 lõige 1^a põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta see säte kohaldamata osas, mis ei võimalda kaebajal lastega töötada, arvestades kuriteo asjaolusid ja määratud karistust KrK § 202 alusel.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

3. Tallinna Halduskohus tunnistas 05.03.2021 kohtuotsusega haldusasjas nr 3-20-2055 põhiseadusega vastuolus olevaks lastekaitseaduse § 20 lõike 1¹ osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202 ei võimalda treeneri kutset anda isikule, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest.

II. Õiguskantsleri seisukoht

Asjassepuutuvus

4. Asjassepuutuv on säte, mis on kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega ehk mille põhiseadusele mittevastavuse korral peaks kohus otsustama asja teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral.

5. LasteKS § 20 lõige 1¹ ei saa olla treeneri kutsetunnistuse andmisest keeldumise ega treeneri kutse kehtetuks tunnistamise alus. Seetõttu ei oleks EOK tohtinud kõnealust sätet kaebaja suhtes kohaldada ja tema kutsetunnistust selle sätte alusel kehtetuks tunnistada. Kaebaja kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamise otsustamisel ei oma LasteKS § 20 lõike 1¹ põhiseaduspärasus tähtsust. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses ei saa kontrollida kaebuse esitaja suhtes põhjendamatult kohaldatud normi põhiseadusele vastavust (RKPJKo 18.05.2015, [3-4-1-14-15](#), punkt 34). Järelikult pole tegemist sättega, mille põhiseadusele vastavust saaks praeguses asjas kontrollida (RKPJKo 4.02.2020, [5-19-44](#), p 18 ja RKPJKo 12.12.2017, [5-17-10/10](#), punktid 52 ja 54).

Kutse andmine

6. [Kutseseaduse](#) (KutS) § 2 lõike 2 järgi on kutsesüsteem osa õpitulemuste tunnustamise kvalifikatsioonisüsteemist. Kvalifikatsioon on ametlikult tunnustatud kompetentsus ehk pädevus (KutS § 3 p 5) ning kompetentsus on edukaks kutsetegevuseks vajalik teadmiste, oskuste, kogemuste ja hoiakute kogum (KutS § 3 p 1). Kvalifikatsiooni võib jaotada formaalhariduslikuks kvalifikatsiooniks (üldharidus, kutseharidus, kõrgharidus) ning mingil erialal omandatud kvalifikatsiooniks (kutse). Kui näiteks üldhariduse õpiväljundid (mida õpilane peab oskama) tulenevad riiklikest õppekavadest, siis treeneri kutse kompetentsusnõuded on kirjeldatud kutsestandardites (vt treeneri (tase 5) [kutsestandard](#)).

7. Kutse andmine tähendab kutset taotleva inimese kompetentsuse (teadmised, oskused, kogemused, hoiakud) kutsestandardis nimetatud nõuetele vastavuse hindamist (KutS § 15 lg 1). LasteKS § 20 lõikes 1¹ sätestatud lastega töötamise keeld pole seotud inimese kutsealase pädevusega, vaid sellega, et varem kantud karistuse tõttu võib inimene olla lastele potentsiaalselt ohtlik. Kutseseaduses ei ole sätet, mis näeks ette, et kutse andmisel tuleb kontrollida, kas kutse taotleja suhtes kehtib lastega töötamise piirang.

8. KutS § 10 lõike 5 järgi lähtub kutse andja kutse andmisel kutseseadusest, kutsestandarditest ja kutsenõukogu kinnitatud kutse andmise korrast. Kutseseaduses ja treeneri kutsestandardis ei ole sätet, milles välistataks kutse andmist inimesele, kelle kohta kehtib LasteKS § 20 lõikes 1¹ sätestatud lastega töötamise keeld. Kutse andmise korras reguleeritakse kutse andmise korraldust (KutS § 16 lg 1), sellest ei saa tuleneda mingeid lisapiiranguid treeneri kutsetegevusele.

9. Kultuuri Kutsenõukogu 11.11.2020 otsusega nr 21 kinnitatud [treeneri kutsete andmise korra](#) (edaspidi kord) punktis 3.4.5 on EOK treenerite kutsekomisjonile antud ülesanne kontrollida, kas lastega töötavate treenerite kohta kehtib piiranguid. Korra punkti 5.2 alapunkti 8 alusel tuleb kutse

taotlemisel sisestada elektroonilisse keskkonda karistusregistri väljavõtte nii kehtivate karistuste kui ka arhiveeritud karistuste puudumise kohta (lastekaitseadus § 20 lg 1–2) lastega töötamisel. Karistusregistri väljavõtte tuleb elektroonilisse keskkonda sisestada ka siis, kui inimene taotleb treeneri kutset korduvalt (korra punkt 5.4 alapunkti 7). Ehkki treeneri kutse andmise korra järgi peab EOK treenerite kutsekomisjon kontrollima, kas kutse taotlejal on keelatud lastega töötada, ei saa EOK korrale tuginedes kutse andmisest keelduda. Sellist võimalust kord ette ei näe ega saagi näha, sest treeneri kutse andmise korraga ei saa kehtestada põhiõiguste piiranguid.

10. Põhiseaduse § 3 lause 1 kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Põhiseadus (PS) ei keela Riigikogu pädevuses olevaid küsimusi delegerida täitevvõimule, kui seaduses on piisavalt määratud täitevvõimu tegutsemise alused ja tingimused, et välistada omavoli. Kuigi kõik põhiõiguste seisukohalt olulised otsused peab langetama Riigikogu, võib vähem intensiivseid põhiõiguste piiranguid kehtestada täpse, selge ja piirangu intensiivsusega vastavuses oleva volitusnormi alusel määrusega ([RKÜKo 03.12.2007, 3-3-1-41-06](#), punktid 21 ja 22).

11. Seega, põhiseaduse § 29 lõikest 1 tuleneva kutsevabaduse piirang peaks olema sätestatud seadusega või piirangu intensiivsusega vastavuses oleva volitusnormi alusel määrusega. Kutsevabaduse piirangu kehtestamine Kultuuri Kutsenõukogu otsusega kinnitatud treeneri kutse andmise korraga oleks vastuolus põhiseaduse § 3 lõike 1 lausega 1.

12. Nagu eespool märgitud, ei ole üheski seaduses ega seaduse alusel antud määrustes keelatud anda treeneri kutset inimesele, kelle kohta kehtib lastega töötamise keeld lastekaitseaduse alusel. Ka kaebajale andis EOK 02.02.2020 treeneri kutse, ehkki LasteKS § 20 lõikes 1¹ sätestatud keeld kehtis ka kutse andmise ajal.

Kutse kehtetuks tunnistamine

13. Samuti ei näe kutseseadus ette, et kutse andjal oleks õigus LasteKS § 20 lõike 1¹ alusel kutsetunnistus kehtetuks tunnistada. KutS § 22 lõikes 1 on kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamise alused toodud ammendavalt, kinnise loeteluna. LasteKS § 20 lõiget 1¹ ei saa käsitleda lisaalusena, mis annaks kutse andjale õiguse kutsetunnistus kehtetuks tunnistada, sest LasteKS § 20 reguleerib lastekaitsetöötajana ja lapsega töötava isikuna töötamist, mitte kutse andmist. LasteKS § 20 lõikele 1¹ tuginedes kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamine oleks vastuolus kutseseaduses sätestatud kutse andja (EOK) ülesannete, kutse mõiste ja kutsesüsteemi eesmärgiga.

14. Treeneri kutset (kvalifikatsiooni) tuleb eristada treeneri ametikohal töötamisest. KutS § 15 lõike 2 kohaselt ei ole kutsetunnistuse omamine töötamise eeltingimus, välja arvatud juhul, kui õigusaktiga on teataval ametikohal töötamiseks sätestatud kutsetunnistuse olemasolu nõue. [Spordiseaduse](#) § 6 lõike 2 järgi on treenerina töötamise eeldus treeneri kutse olemasolu. EOK kui kutse andja pädevuses on tõendada, et üks treenerina tööle asumise eeltingimus on täidetud. Kutse olemasolu ei tähenda, et inimesel on õigus töötada konkreetsel treeneri ametikohal. Treeneri kutse olemasolu ei tähenda, et inimene on automaatselt lastega töötav isik LasteKS § 20 mõttes. Muud treenerina töötamise tingimused võivad olla sätestatud ka teistes seadustes, nt lastekaitseseaduses. Samuti ei tähenda treeneri kutse olemasolu, et inimene asub tööle just laste treenerina. Treeneri kutset omav inimene võib töötada ka üksnes täiskasvanutega.

15. Treeneri kutsega inimesest saab LasteKS § 18 lõike 2 mõttes lastega töötav isik siis, kui ta asub tööle laste treeneri ametikohal. LasteKS eelnõu algataja [seletuskirja](#) järgi käsitatakse lastega töötavate inimestena lasteasutuses töötavaid või teistel sättes nimetatud juhtudel lasteasutuses

tegutsevaid inimesi, kes lastega vahetult kokku puutuvad (nt õpetaja, noorsootöötaja, noortelaagri töötaja). Need on ka inimesed, kellel ametijuhendi või töö iseloomu tõttu tuleb lastega vahetult kokku puutuda teistes, mitte ainult lastele mõeldud asutustes (näiteks haigla sotsiaaltöötaja, noorsootöötaja või noortelaagri töötaja). Seletuskirja kohaselt on lastega töötav inimene näiteks ka politseiametnik, kelle ametijuhendis loetletud ülesanded eeldavad tööd lastega (noorsoopolitsei).

16. Eelnevast järeldub, et tööandja, kes soovib tööle võtta laste treeneri, peab kontrollima, kas konkreetne inimene täidab sellel ametikohal töötamise eeltingimused: kas tal on olemas kutsetunnistus, kas tema suhtes on kontrollitud karistusregistri andmeid, lähtuvalt LasteKS § 20 lõikest 1, 1¹ või 2, jm asjakohased tingimused. Lisaks sellele on LasteKS eelnõu algataja viidanud seletuskirjas LaKS §-s 20 sätestatud keelu sarnasusele Soomes kasutusel oleva süsteemiga. Ka Soomes kontrollib keelu olemasolu tööandja. Ka siis, kui treener tegutseb äriühingu kaudu, mille ainus osanik ja juhatuse liige on ta ise või kui treener tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjana, tuleb LasteKS § 20 lõikes 1¹ sätestatud arvestada.

17. Ka näiteks üldhariduskoolis õpetajana töötamise eeldus on (õpetaja)kutse olemasolu ([määruse](#) § 3 lg 1). Kutse saadakse mh ülikoolist pärast õpetajakoolituse magistritaseme õppekava läbimist. Sellega kinnitab ülikool, et inimene on omandanud teadmised ja oskused õpetajana tegutsemiseks. Ometi ei tähenda diplom (koos õpetajakutsega) seda, et värskelt õpetaja kutse saanu muutub automaatselt lastega töötavaks isikuks LasteKS § 18 lõike 2 tähenduses.

18. Samuti ei tähenda LasteKS § 20 lõikes 1¹ nimetatud alusel määratud karistus, et inimene ei võiks ülikoolis õppida õpetajakoolituse magistriõppekaval ja lõpetada ülikooli vastava tasemehariduse diplomiga. LasteKS § 20 lõikes 1¹ nimetatud karistuse olemasolu pole asjaolu, mida õpetajakoolituse magistrikraadi omistamisel kontrollitakse või mis annaks ülikoolile õiguse keelduda diplomi väljastamisest või annaks ülikoolile õiguse see kehtetuks tunnistada. Õpetaja sobivust oma ametisse, sealhulgas LasteKS §-s 20 sätestatud keelu kehtivust konkreetse inimese suhtes, kontrollib direktor enne õpetaja tööle võtmist.

19. Tagamaks, et tööandja kontrollib LasteKS § 20 sätestatud piirangutest kinnipidamist, on karistusseadustiku §-s 179¹ ette nähtud karistus lastega töötamise ebaseadusliku võimaldamise eest. Karistatav on see, kui inimene võetakse lapsega töötava isikuna tööle või teenistusse või võimaldatakse tal muul viisil lastega tegutseda, hoolimata sellest, et talle on lastega töötamine seadusega keelatud. Samuti on karistatav, kui õigustatud isik annab lastega töötamiseks tegevusloa, kuigi see on seadusega keelatud.

20. Kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamise õigust ei saa tuletada ka lastekaitseaduse üldistest sätetest: näiteks LasteKS § 1 lõikest 1 ja § 6 lõikest 1, mis kohustavad kõiki isikuid, mh haldusorganeid, tagama laste õigusi ja heaolu (sh ennetavalt). Inimesele antud kutsetunnistuse kehtetuks tunnistamiseks peab PS § 3 lõiget 1 arvestades olema selge alus, mis kutse andjale sellise õiguse annab. Sellist selget alust ei ole kutseseaduses, lastekaitseaduses ega üheski teises seaduses.

Kutse ei ole tegevusluba

21. Halduskohtu otsuses on sellise alusena toodud LasteKS § 20 lõige 3. Selles sättes on öeldud, et kui lastega töötamiseks LasteKS § 18 lõike 2 tähenduses on vajalik tegevusluba, on selle andmiseks õigustatud isik kohustatud jälgima käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 sätestatud piirangutest kinnipidamist.

22. Esiteks tuleb tähele panna, et LasteKS § 20 lõige 3 ei näe ette tegevusloa andmisel LasteKS § 20 lg 1¹ piirangu kontrollimist, vaid üksnes lõigetes 1 ja 2 sätestatud piirangute kontrollimist. Pole teada, mis põhjusel ei lisanud Riigikogu tegevusloa andmisel kontrollitavate tingimuste loetellu LasteKS § 20 lõikes 1¹ nimetatud piirangutest kinnipidamist, kui lastekaitseaduse §-i 20 täiendati lõikega 1¹ (§ 20 lg 1¹ lisati lastekaitseadusele 15.11.2017 vastu võetud [sotsiaalhoolekande seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega](#), mis jõustus 01.01.2018). Tõenäoliselt ei olnud siiski Riigikogu soov jätta tegevusloa andja kohustuste hulgast välja LasteKS § 20 lõikes 1¹ sätestatud piirangu kontrollimist. Sellel küsimusel ei ole vaja siin pikemalt peatuda, kuna kutse andmine ei ole tegevusloa andmine, mistõttu ei saanud EOK tunnistada kaebaja kutsetunnistust kehtetuks LasteKS § 20 lõike 3 alusel.

23. [Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse](#) (MSÜS) § 16 lõike 3 punkti 1 järgi ei ole haldusakt, mis annab füüsilisele isikule õiguse kutsetegevuseks, tegevusluba. Seaduse [seletuskirjas](#) on põhjendatud: „Kuigi kutsetunnistuse tähendus füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks võib vahel olla analoogne tegevusloaga (tekib õigus asjaomast kutsetegevust teostada, sh nii töölepingu alusel kui iseseisva majandustegevusena), ei saa nende tunnistuste väljastamist siiski allutada MSÜS-le. Kutsetunnistuse eesmärk on tõendada isiku vastavust teatud kutsetegevuse nõuetele sõltumata sellest, kas see toimub iseseisva majandustegevusena või näiteks töölepingu alusel. Seetõttu hinnatakse kutsetunnistuse väljastamisel üldjuhul teistsuguseid asjaolusid kui tegevusloa väljastamisel – kui esimesel juhul on olulised isiku oskused teatud töö tegemisel, siis teisel juhul hoopis isiku võime tagada iseseisva majandusüksuse (ettevõtja) tegevuse vastavus majandustegevuse nõuetele. Sellest tulenevalt on kutsetegevuse lubade ja majandustegevuse lubade väljastamisel ka kehtivas õiguses erinev loogika ja menetlusreeglid.“

24. Seaduse seletuskirjas on täpsustatud, et ehkki mõningate kutsetegevuse lubade puhul on piir tegevusloa ja kutsetunnistuse kontrolliesemes olevate asjaolude vahel hägune või isegi puudub, ei ole mõeldav, et üht ja sama luba väljastataks erinevate menetlusreeglite alusel sõltuvalt sellest, kas isiku subjektiivselt eesmärgiks loa taotlemisel on ettevõtluse alustamine või oma töajõu müümine. Eeltoodust tulenevalt tuleb kutsetegevuse load MSÜS regulatsiooni alt välistada. Tõsi, seletuskirjas on tõdetud, et on ka tegevusloa või litsentsi nime kandvaid lube, mis on oma olemuselt kutsetegevuse load, kuna neid lube väljastatakse üksnes füüsilistele isikutele ning ilma nendeta on keelatud mitte üksnes asjaomane ettevõtlus, vaid ka asjaomane kutsetegevus (nt veterinaararsti tegevusluba). Treeneri tegevus siia alla siiski ei kuulu.

25. Pole ühtegi viidet, et LasteKS § 20 lõikes 3 mõistetakse tegevusluba teisiti kui MSÜS-s. LasteKS § 20 lõige 3 võeti LasteKS eelnõu algataja [seletuskirja](#) kohaselt muutmata kujul üle varem kehtinud [Eesti Vabariigi lastekaitse seadusest](#) (§ 51¹ lg 3), kuhu kõnealune säte lisati karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse (565 SE) eelnõuga (seadus võeti vastu 21.11.2013). MSÜS oli sel ajal küll vastu võetud, kuid mitte veel jõustunud. Seaduseelnõu 565 SE muudatusettepanekutest ja eelnõu teiseks lugemiseks koostatud [seletuskirjast](#) nähtub, et eelnõuga plaaniti muuta ka majandustegevuse seadustiku üldosa seadust (lisada mh erakoolide ja sotsiaalteenuste osutamise tegevuslubadega seonduv regulatsioon

MSÜS-i). Niisiis kujunes § 51¹ lõike 3 (kehtiva LasteKS § 20 lg 3) sõnastus menetluses, kus arvestati MSÜS-ga kehtestatud regulatsiooni.

26. LasteKS § 20 lõike 3 rakendamise näiteks võib tuua [sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) §-s 151 nimetatud teenustest lapsehoiuteenuse. Tegevusloa lapsehoiuteenuse osutamiseks annab Sotsiaalkindlustusamet (SHS § 152 lg 1). Lapsehoiuteenuse tegevusloa kontrolliese on mh LasteKS §-s 20 sätestatud keeld (SHS § 153 p 5). Sotsiaalkindlustusameti kohustus on kontrollida tegevusloa andmisel LasteKS §-s 20 sätestatud keelu järgimist ka siis, kui lapsehoiuteenust osutab lapsehoidja, kellel on lapsehoidja kutse KuTS alusel (SHS § 45⁴ lg 2 p 1).

27. Eelnev ei tähenda, et kui EOK sai teada, et lastega töötab treener, kellel on keelatud sellel ametikohal töötada (LasteKS § 20 lõike 1¹), ei saaks või ei peaks midagi ette võtma. EOK oleks saanud anda sellest teada kaebajale, kaebaja tööandjale ja vajaduse korral Sotsiaalkindlustusametile, kes teeb riiklikku järelevalvet LasteKS §-s 20 sätestatud nõuete täitmise üle, ning politseile/prokuratuurile.

LasteKS § 20 lõike 1¹ põhiseaduspärasus

28. Kui Riigikohtu hinnangul on LasteKS § 20 lõige 1¹ praegusel juhul siiski asjassepuutuv, siis leian, et LasteKS § 20 lõige 1¹ on osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202 ei võimalda treeneri kutset anda isikule, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele, sõltumata kuriteo asjaoludest, vastuolus PS § 29 lõikega 1 ja §-ga 11 koostoimes. Piirangul on legitiimne eesmärk, see on sobiv ja vajalik laste kaitse eesmärgi saavutamiseks, kuid piirangut ei saa pidada mõõdukaks.

29. Isiku karistusandmetega (sh arhiveeritud karistusandmetega) seotud keeld asuda ametikohale, mis eeldab kokkupuuteid lastega, riivab PS § 29 lõike 1 esimese lausega tagatud õigust valida vabalt tegevusala, elukutset ja töökohta. PS § 29 näeb ette, et seadus võib sätestada tegevusala, elukutse ja töökohta valimise õiguse kasutamise tingimused ja korra. Põhiseadus jätab Riigikogule ametikohtade määratlemisel otsustusruumi, kuid õigusi ja vabadusi tohib PS § 11 kohaselt piirata ainult kooskõlas põhiseadusega. Sellised piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Demokraatlikus ühiskonnas saab pidada vajalikuks piiranguid, millel on legitiimne eesmärk ja mis on nendega taotletava eesmärgi saavutamiseks proportsionaalsed ehk sobivad, vajalikud ja mõõdukad.

30. Lastega töötamise keelu legitiimne eesmärk on eelkõige laste kehalise ja vaimse tervise kaitsmine. PS § 27 lõikes 4 on pandud riigile kohustus kehtestada laste kaitsmiseks vajalik menetlus ja korraldus. Tuginedes [lapse õiguste konventsiooni](#) artiklile 19, peab riik rakendama seadusandlikke, administratiivseid, sotsiaalseid ja haridusalaseid abinõusid, et kaitsta last igasuguse füüsilise ja vaimse vägivalla, ülekohtu või kuritarvituse, hooletusse jätmise, hooletu või julma kohtlemise või ekspluateerimise eest, kui laps viibib vanemate, seadusliku hooldaja või mõne teise lapse eest hoolitseva isiku hoole all. Lastega töötamise keeluga piiratakse teatud kuritegude eest karistatud inimeste võimalust asuda ametikohale, kus nad lastega vahetult kokku puutuvad. Piirang on sobiv, kuna see aitab ennetada laste kuriteo ohvriks langemist ja seeläbi kaitsta laste kehalist ja vaimset tervist ning lapse arengut.

31. Lastega töötamise keeldu võib pidada ka vajalikuks abinõuks, kuna sama eesmärki ei ole võimalik sama efektiivselt saavutada leebemate vahenditega. Töö tõttu lastega vahetult kokku puutuvad inimesed viibivad tihti lastega üksi, ilma et lapsevanem või muu täisealine inimene juures oleks. Muude abinõudega ei ole võimalik tagada, et kord juba ohtliku kuriteo toime pannud

inimesed edaspidi lastele ohtlikuks ei saa. Seega on põhjendatud keelata teatud kuritegude eest karistatud inimestel kas ajutiselt või alaliselt töötamine ametikohal, kus nad puutuvad vahetult kokku lastega. Võrdväärset tõhusaid alternatiive piirangule ei ole. Piirangu tasakaalustamiseks on Riigikogu määranud konkreetsed kuriteokoosseisud, mille eest karistatud inimestele kohaldatakse lastega töötamise keeldu.

32. Karistusega kaasnevad piirangud peavad olema proportsioonis toime pandud teoga. Karistamise fakt tohib isikut saata kogu elu ainult siis, kui see on ette nähtud eriseaduses, kui isik, kes otsustab akti andmise, on karistusregistri seaduse järgi õigustatud saama andmeid karistusregistri arhiivist, ja kui isikut kogu elu saatvate karistusregistri andmete kasutamine on proportsionaalne taotletava eesmärgiga (RKÜKo 11.10.2001, [3-4-1-7-01](#), p 20–24; RKÜKo 16.10.2006, [3-3-1-53-06](#), p 18).

33. Lastevastases seksuaalse iseloomuga kuriteos, alaealise prostitutsiooniga või lapspornoga seotud kuriteos süüdi mõistetud inimestel keelati [2007. aastal jõustunud seadusemuudatustega](#) asuda tööle ametikohtadele, kus nad puutuvad vahetult kokku lastega. Muudatused olid seotud Euroopa Liidu õiguse ülevõtmisega. Hiljem [täiendati regulatsiooni](#) selliselt, et keelati lastega töötamine ka nendel inimestel, kes olid toime pannud eluvastase kuriteo, raske vägivallakuriteo või kuriteo, millega kallutati last alkoholi või narkootiliste ainete tarvitamisele. Seega ei hõlma lastega töötamise piirang laste kaitset üksnes võimalike seksuaalkuritegude toimepanemise eest, vaid see kaitse on laiem. Seejuures on Riigikogu lastekaitse seaduses täpselt määranud, millise kuriteo puhul kaasneb eluaegne piirang lastega töötamiseks ja millise kuriteo puhul kehtib lastega töötamise keeld üksnes karistatuse ajal (kuni karistusandmete kustutamiseni karistusregistrist). Alaline ehk eluaegne piirang lastega töötamiseks kaasneb seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude, inimkaubanduse või eluvastase kuriteo (tapmine, mõrv, lapse tapmine) toimepanemisega.

34. Konkreetset juhul karistati inimest [kriminaalkoodeksi](#) (KrK) § 195 lõike 2 alusel kuritahtliku huligaansuse eest ja KrK § 202 alusel alaealise kuriteo toimepanemisele kaasatõmbamise eest (kaebaja kaasas kuritahtliku huligaansuse toimepanemisele oma alaealise venna). Kehtiva õiguse alusel vastaks KrK § 195 lõige 2 ilmselt avaliku korra raskele rikkumisele vägivallaga ([karistusseadustiku](#) (KarS) § 263 lg 1 p 1), mis ei kuulu nende kuritegude hulka, mille toimepanemise eest järgneks lastega töötamise keeld. Kui asuda seisukohale, et konkreetne tegu võis olla kvalifitseeritav ka kehalise väärkohtlemisena (KarS § 121 alusel), siis tuleb arvestada, et kehaline väärkohtlemine kuulub küll nende kuritegude hulka, mille toimepanemisel järgneb lastega töötamise keeld, kuid see keeld kehtib üksnes karistuse kehtivuse ajal (st kuni karistusandmete karistusregistrist kustutamiseni ja arhiivi kandmiseni).

35. KrK § 202 nägi ette karistuse alaealise kuritegevusele või prostitutsioonile kaasatõmbamise eest, samuti alaealise kasutamise eest prostitutsiooniks. Konkreetset juhul karistati inimest alaealise kuriteole kaasatõmbamise eest, mis üldjoontes vastas KarS §-le 181 (alaealise kaasatõmbamine kuriteo kaasatõmbamisele). KarS § 181 tunnistati 2012. aastal kehtetuks. Osa selle sätte alusel karistatavatest tegudest on karistatavad KarS § 175 (inimkaubandus alaealise suhtes) alusel, kuid kaebaja toime pandud tegu sinna alla ei kuulu. Seega ei järgneks praegu sellise teo toimepanemisel lastega töötamise eluaegset keeldu.

36. Arvestades kaebaja toime pandud kuritegu ning kuriteo toimepanemisest möödunud aega (kuriteo karistusandmed on karistusregistrist kustutatud ja kantud karistusregistri arhiivi), ei saa konkreetsel juhul pidada eluaegset lastega töötamise keeldu mõõdukaks abinõuks. Seetõttu on LasteKS § 20 lõige 1¹ on osas, milles vastav säte viitega kriminaalkoodeksi §-le 202 ei võimalda

treeneri kutset anda isikule, keda on karistatud alaealise kaasatõmbamise eest kuriteo toimepanemisele sellistel asjaoludel nagu kaebaja puhul, vastuolus PS § 29 lõikega 1 ja §-ga 11 nende koostoimes.

37. KrK § 202 hõlmab mitut erinevat teoalternatiivi – lisaks alaealise kuriteole kaasatõmbamisele ka alaealise prostitutsioonile kaasatõmbamist ja alaealise kasutamist prostitutsiooniks. Eluaegne lastega töötamise piirang on proportsionaalne nende inimeste suhtes, keda on karistatud alaealise prostitutsioonile kaasatõmbamise eest või alaealise prostitutsiooniks kasutamise eest. Samuti on ka edaspidi põhjendatud, et lastega ei tohi töötada need inimesed, kelle alaealise kuriteole kaasatõmbamise kuritegu on hõlmatud kehtiva KarS § 175 koosseisuga (inimkaubandus alaealise suhtes).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Andres Aru 693 8433
Andres.Aru@oiguskantsler.ee

Aigi Kivioja 693 8428
Aigi.Kivioja@oiguskantsler.ee

Marju Agarmaa 693 8447
Marju.Agarmaa@oiguskantsler.ee

Angelika Sarapuu 693 8411
Angelika.Sarapuu@oiguskantsler.ee